

provinciaal adviseur

ruimtelijke kwaliteit

in zuid-holland

BELOOFDE LANDSCHAPPEN... in woord

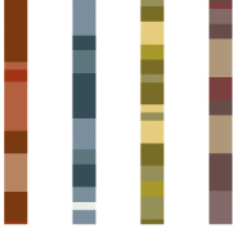
Tien stellingen over ruimtelijke kwaliteit als drijfveer van provinciaal handelen, uitgesproken bij mijn afscheid als provinciaal adviseur ruimtelijke kwaliteit in Zuid-Holland op 14 december 2012 in Fort Wierickerschans

Eric Luiten

ZUID-HOLLANDPLEIN 1, POSTBUS 90602, 2509 LP DEN HAAG

T: (070) 441 68 06, M: (06) 10 94 95 46, F: (070) 441 78 13

E: PAZH@PZH.NL, WEBSITE: WWW.PAZH.NL

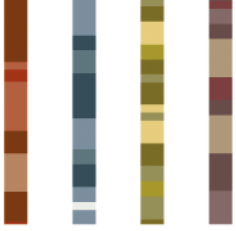

1 over de noodzaak van het ordelijk opschrijven van complexe materie (n.a.v. denktank “De Slag om Zuid-Holland”)

Ruimtelijke kwaliteit is het doel en ruimtelijke ordening is het middel. De provincie Zuid-Holland moet in een beleidsnota bekend maken welke kwalitatieve ambities zij heeft op het ruimtelijke vlak en hoe zij die ambities operationeel wil maken. In die nota moeten inzichten, ervaringen en initiatieven op het vlak van kwaliteitsbeleid met elkaar in verband en op het niveau van de Provincie worden gebracht, moeten voor alle relevante sectoren kwaliteitsinstrumenten worden gedefinieerd en moeten de rollen tussen adviseurs, commissies en ambtelijke afdelingen helder worden verdeeld.

2 over de gedateerdheid van ruimtelijke recepten (n.a.v. advies “De Onbebouwde Kom”)

Een van de dragende concepten achter de naoorlogse ruimtelijke ordening is de scheiding tussen zogenaamde rode, groene en paarse bestemmingen. De schijnbare onverenigbaarheid van deze kleuren was ingegeven door de ruimtelijke doelen van de Wederopbouw en de adoptie daarvan door de drie hoofdstromingen in de politiek: de geconcentreerde revitalisering van de stad door de sociaal-democratie, de agrarische intensivering van het landelijke gebied door de christen-democratie en voldoende ontsluiting en ontwikkelingsruimte voor milieu- en arbeidsintensieve industrie door de liberalen. De drie kleuren hebben ruim vijftig jaar na hun introductie nog steeds een paradigmatische positie in de planologische legenda, maar zijn niet meer van deze tijd. Ze zitten het streven naar ruimtelijke kwaliteit – naar mijn mening – in toenemende mate in de weg. De provincie Zuid-Holland doet er goed aan bij de aanvang van de integrale herziening van de Provinciale Structuurvisie dit paradigma grondig ter discussie te stellen.

3 over de onzin dat kwaliteit de boel duurder zou maken

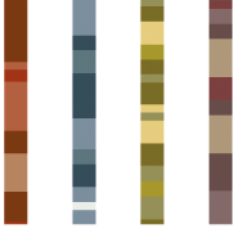
(uit: hagenpreek "Kwaliteit is een Breuk")

Ruimtelijke kwaliteit is geen luxe, zeker niet in tijden van schaarste. Het verlangen naar ruimtelijke kwaliteit impliceert een drijfveer en de verplichting om door te dringen in de essentie van de inrichtingsopgave en daar het beste uit te halen. De kwaliteit wordt nooit beter van artistieke interpretaties, opsmuk of aanstellerij. De kwaliteit wordt beter naarmate er met minder middelen meer effect wordt bereikt (dat geldt ook voor de beeldende kunsten). Goede opdrachtgevers begrijpen dat en goede ontwerpers weten dat op te roepen.

4 over de periodieke noodzaak van het sluiten van de ogen

(n.a.v. advies "Zonneveld Klepperstee")

Ruimtelijke kwaliteit is er ook voor blinden. De kwalitatieve diagnose van een ruimtelijk vraagstuk of van een ruimtelijk voorstel kan dus niet enkel op visuele criteria zijn gebaseerd. Vormeigenschappen zijn in de stad en het landschap het gevolg van historische processen en actuele gebruikslogica. Die visuele kenmerken van een landschap mogen een volgende stap in de gezonde ontwikkeling van een gebied of een plek niet in de weg staan. Het gesprek over ruimtelijke kwaliteit moet dus een veel bredere basis hebben. In navolging van de klassieke bouwmeester Vitruvius beschouwen we een ruimtelijke interventie als goed, indien ze voldoet aan een wederkerige, locatiespecifieke combinatie van doelmatigheid, houdbaarheid en oogstrelendheid. Daarmee zijn goede van slechte topografieën en goede van slechte ruimtelijke plannen te onderscheiden. De provincie Zuid-Holland doet er goed aan het accent bij plantoetsing in de geest van deze constatering te verleggen.

5 over een post-pastorale samenleving in grote verwarring

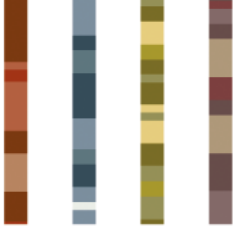
(n.a.v. advies "Daar bij die Molen")

Een van de duidelijkste en moeilijkst verteerbare gevolgen van de ondraaglijke versimpeling van de ruimtelijke ordening tot het cultiveren van visuele willekeur, is de voortgaande impasse rondom de plaatsing van windturbines. Het is ronduit schandalig dat in een land en een provincie waar het altijd waait, de eindeloos vernieuwbare energie die dat oplevert niet mag worden geoogst. De Provincie Zuid-Holland bewijst zichzelf en de natie een grote dienst als ze van de plaatsing van windturbines een halszaak maakt. Het kan niet waar zijn dat een samenleving die zich heeft voorgenomen haar energiebehoefte op een slimmere en betere manier te organiseren, de effecten daarvan niet verdraagt op het collectieve netvlies. Dat het historische cultuurlandschap geen windturbines verdraagt is een gotspe. De geschiedenis schept geen beperkingen, de geschiedenis schept hooguit condities. Alleen de toekomst schept verplichtingen.

6 over de terughoudendheid om democratische legitimatie te benutten

(n.a.v. advies "Plankwaliteit")

De ruimtelijke ordening is de laatste jaren geneigd het primaat van initiatief en besluitvorming te verschuiven naar 'de burger'. Het is onduidelijk of dit wordt ingegeven door luiheid of door angst van de politiek, maar feit is dat niet alle beslissingen door betrokken burgers genomen kunnen en mogen worden. De volksvertegenwoordigers en het openbaar bestuur worden in staat gesteld om vier jaar lang de verantwoordelijkheid te nemen; ook – of beter gezegd, juist – als het maatschappelijk soms onwelgevallige, ruimtelijke beslissingen betreft (denk aan de eerder genoemde windturbines, de aanleg van nieuwe wegen of nieuwe natuurgebieden en de bouw van nieuwe grote koeienstallen). De Provincie Zuid-Holland dient zich grondig te verdiepen in de vraag voor welk deel van de ruimtelijke opgaven en beslissingen zij zich de komende jaren onbetwist gangmaker en voldoende wilsbekwaam acht, en voor welk deel zij de permanente dialoog met de Zuid-Hollandse samenleving aan wil gaan.

7 over het landschap als onderhandelingsresultaat

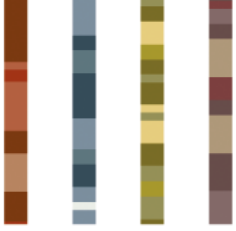
(n.a.v. advies "Leren van de Rijnlandroute")

Over nieuwe provinciale wegen gesproken... Bij de tracering en inpassing van nieuwe rijks- en provinciale wegen in Zuid-Holland is het verlangen naar ruimtelijke kwaliteit ontaard in een spel van loven en bieden. De aanleg van nieuwe infrastructuur is niet langer de civieltechnische uitwerking van het gezonde verstand maar een oefening in ruimtelijke camouflage en landschappelijke boetedoening. De Provincie Zuid-Holland dient bij zichzelf te rade te gaan op welke manier ze het mobiliteitsprogramma in de nabije toekomst ruimtelijk wil begeleiden, want de actuele protocollen voor planvorming en uitvoering bieden daar momenteel geen enkel houvast voor. De samenleving verwacht een visie *voordat* ze wordt geraadpleegd, niet een rekening van honderden miljoenen euro's *nadat* ze is geraadpleegd. En tegen deze achtergrond ben ik overigens van mening dat niet de Blankenburgtunnel maar de Oranjetunnel onder de Nieuwe Waterweg moet worden aangelegd.

8 over groene verrommeling

(n.a.v. advies "Door en Door Groen")

Geheel ten onrechte wordt gedacht dat de ruimtelijke kwaliteit van het landschap automatisch toeneemt als er natuur wordt ontwikkeld of bomen wordt geplant. Een quick-scan van de kwaliteit van nieuwe natuurgebieden en nieuwe recreatiegebieden in Zuid-Holland leerde me eerder dit jaar dat er grote verschillen bestaan in de doelmatigheid, houdbaarheid en oogstrelendheid van deze nieuwe landschappen. Die verschillen zijn onder meer herleidbaar tot noties over locatie, ruimtelijke inrichting, verankering in het cultuurlandschap, openbare toegankelijkheid en beheerintensiteit. Tegen de achtergrond van de quick-scan ben ik van mening dat er nieuwe natuurgebieden zijn ontstaan die bijdragen aan landschappelijke verrommeling. De provincie zou er goed aan doen de recent gerealiseerde voorraad provinciaal groen kritisch tegen het licht te houden en te beoordelen op zijn actuele en potentiële betekenis voor de miljoenen stedelingen en voor de beoogde biodiversiteit van Zuid-Holland.

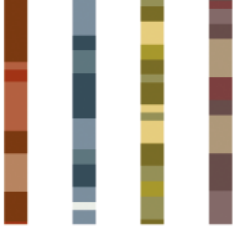

9 over het belonen van zich recreërende wandelaars en fietsers
(n.a.v. advies "Door en Door Groen")

De achilleshiel van de provinciale ontspanningsstructuur is de ontsluiting voor langzaam verkeer. Meer dan in de verwerving van dure grond voor nieuwe groene bestemmingen moet worden geïnvesteerd in de aanleg van nog eens honderden kilometers fiets- en wandelpaden, inclusief bruggen en tunnels. Het Zuid-Hollandse landschap moet weer volledig doorkruisbaar, doorvaarbaar en doorwaadbaar worden gemaakt. En de zwetende, lachende bezoekers moeten in comfortabele, mooi gesitueerde uitspanningen voor hun zondagmiddagse inspanningen worden beloond.

10 over de reden waarom ik Yvonne Schreiner hoog acht
(n.a.v. advies "Sint-Sebastiaansbrug Delft")

Ruimtelijke kwaliteit ontstaat als degene die de verantwoordelijkheid draagt voor de totstandkoming van een project voortdurend en tot het laatst op zoek blijft naar de best denkbare oplossing. Als de opdrachtgever beseft dat na de oplevering van het resultaat de discussies over hoe lang het heeft geduurd, wat het toch heeft moeten kosten en wie we allemaal te vriend hebben weten te houden snel zullen wegebben, ten faveure van het gemeenschappelijke oordeel over wat er feitelijk is gemaakt en in fysieke zin wordt overgedragen aan volgende generaties.

Deze publicatie is te beschouwen als mijn laatste advies aan het provinciaal bestuur, de provinciale staten en de ambtelijke diensten van de Provincie Zuid-Holland, alsmede aan de maatschappelijke organisaties die participeren in de Zuid-Hollandse ruimtelijke ordening.

De tien stellingen vormen het complement van de bundel *Beloofde Landschappen... in beeld*, een reportage van Joost van Hezewijk die op mijn verzoek tien Zuid-Hollandse locaties aan de vooravond van verandering heeft gefotografeerd.

© Alles uit dit advies mag worden geciteerd en vermenigvuldigd, mits de bron wordt vermeld.

Den Haag, december 2012